

Иван Василевски
СКРШНУВАЊЕ

Иван Василевски
СКРШНУВАЊЕ

Издавач
Матица македонска
Скопје, 2018

За издавачот
Дејан Павлески

Главен уредник
Раде Силјан

Уредник
Ана Витанова Рингачева

Ликовен уредник
Кочо Фиданоски

Лектура
Наташа Василева-Трајчевска

Електронска реализација
Методија Николовски

Печатењето на книгава финансиски го помогна
Општина Струмица

Иван Василевски

СКРШНУВАЊЕ

ПОСЛЕДНИТЕ ВОЗДИШКИ НА ПОЕТОТ

(Осврт кон стихозбирката „Скринување“ од
Иван Василевски)

„...Сал збороӣ ќе чека̄ поод ровкиоӣ камен
да залеби во мојай̄а̄ последна̄ ѝесна̄
кога̄ мене веќе ќе ме нема.“

(Кога̄ мене веќе ќе ме нема – Иван Василевски
– според Кога̄ ми се чинеше дека ќе умрам од
Бранко Радичевиќ)

Делата што поетите ги оставаат остануваат во времето како палимпсести, под телото на зборот засекогаш стојат живи и неизбришливи трагите од поетовата душа. И токму таму, меѓу навидум избришаните траги и свежите лузни од зборовите, започнува вистинскиот живот на поезијата. Таму се раѓа живот кој поетот му го вдахнува на зборот, а неговата судбина се граничи со бесмртноста. Животот на големите поети не згаснува со нивното физичко заминување од земниот свет. Последниот поглед, пред засекогаш очите да потонат во блажено заспивање, е првиот чекор на поетот по патеките на поетската вечност. Таква поетска вечност за себе создаде Иван Василевски, ја издигна во зборот, изгради храм со силна верба во својата мудрост, дека *вечни се само г̀раобӣше ш̄ӣо ќе се извишай̄ во збороӣ*. Живеејќи скромно, не наметнувајќи се ниту со збор ниту со дело, тој трпеливо

создаваше, како неимар сидаше велелепни поетски зданија, кои допрва ќе се открилуваат во својата вонвременска убавина. Катадневно, со голи раце и скршена душа, поетот го градеше својот *манастир во зборои*, го издигна, го устрои сред недогледна ледина, за да им пркоси на невремињата. Во манастирот што го издигна неговата душа катанок навраќа на бдението со зборот. Седнати еден наспроти друг, потонати во глува тишина глаголат стихови, во еден глас со ангелите пеат, сè дури не ја заслепат светлината. Така поетот ѝ пркоси на минливоста и со песната постила калдрма до вечноста.

Иван Василевски, плодниот македонски писател (полиграф – истовремено беше поет, драмски писател, новинар и публицист) остави зад себе пребогата поетска ризница, собрана во последната негова книжевна објава – изборот поезија „**Сликање на ангелот**“ (Матица, 2015, Скопје). И покрај обемноста на поетскиот материјал собран во книгата, со неа не се исцрпи творештвото што Василевски го создавал со години. Во неговата оставина, низ тетратките и бележниците, неговата грижлива сопруга и муза Смиља пронајде песни, дел од нив заокружени во целина, но поголемиот дел сè уште во процес на создавање. Незавршените стихови како сè уште да го чекаат враќањето на поетот, спокојно во надеж дека неговото перо ќе се врати за да ја заврши започната игра. Ги преместуваше зборовите, ги обликуваше и вајаше, за од нив да создаде убавина што ќе му ја подари на светот. Познавајќи го перото на Василевски, знаејќи го неговиот темелен и студиозен пристап кон создавањето на песната, заклучуваме дека песните

кои останале необјавени се песни во зародиш. Тоа се новородени песни, сè уште непроодени, но во нивниот поетски код е запишано името на големиот поет. Сакајќи да го зачуваме од заборав сето она што за време на својот живот го создавал Иван Василевски, ги објавуваме интегралните текстови на необјавените поетските творби. Тоа се стихови – никулци, на кои поетот им вдахнал живот, но не ја дочека пролетта за да ги собере плодовите од посеаното семе.

Од белешките што ги остави творецот недопишани, може да се воочи целокупниот процес на создавање на една поетска рожба. Иван Василевски не ги употребувал зборовите случајно, во неговите песни зборот скоро секогаш е нужност, а не непотребен украс. Размислувал длабоко, ги разгатнувал зборовите, ги барал во времето, ги одварќал од помислата да заминат во неповрат и така ги запишал во својот поетски тестамент. Со неверојатни знаења за пребогатиот лексички материјал со кој располага македонскиот јазик, поетот толку претпазливо ги бирал зборовите, неуморно барајќи ги нивните синоними, кои во својата изворна форма имаат силна експресија врз читателот. Со голи раце поетот ги распретува древните, заборавени, а длабоко заорани бразди. Неуморно, до последната капка пот го корне троскотот, го расчистува плевелот за да забразди длабоко. Во сè уште влажната земја, останале заробени зборови кои во неговите песни ќе ја видат светлината на зората. Трпеливо срочени, зборовите во песните на Иван Василевски се како боите на сликарското платно, со секој поглед на читателот (реципиентот) оживуваат, создавајќи многуслојни поетски слики. Узнавајќи ја

смислата на еден беден човечки живот, поетот во песната ја балсамира својата бесмртност. Не беше тоа суета, беше порив, во ништожноста на животот да се најде смисла. За него песната беше благослов, неговата единствена непорочна љубов. Песната **Коџа мене веќе ќе ме нема** (пишувана по мотив на песната *Коџа ми се чинеше дека ќе умрам* од Бранко Радичевиќ) е песна – балада за минливоста и ништожноста на човечкиот живот, но и химна за вечната убавина на природата и нејзината бесмртност.

*На Преведена ѝак ќе процветтаат
дренот, глогот, шипокојт...
Жолти, бели, розови ракајки
ќе ѝосџелат шарена чийка на ридот
А мене веќе ќе ме нема
да го видам ѝој небесен дар...*

(Коџа мене веќе ќе ме нема)

Преведена, таа чудесна творба на природата која убавее таму горе високо љубејќи ги облаците, како да добива димензии на митски простор, во кој смртта и животот се допираат и дишат заедно. Така ја замисли поетот, така и ја наслика во својата песна. Ги плетеше стиховите како кога ја оградуваше Преведена од багремове гранки, ѝрње, дренови боцки.. Неговите зборови оградија поетски свет, единствен по својата убавина, свет кој ќе убавее сè додека има сонливи утра и уморни ноќи. Силно сраснат со божествените благодати на природата, поетот создаваше стихови кои се раѓаа како божилак, кога дождот и сончевите лачи се љубат со небесен допир. Токму во природата,

поетот како да бара соговорник за да ги искаже сета насобрана скрб и тага, на нејзините создателства го калема зборот и создава чудесна ендемска поетска билка. Тагата, жената и природата (Преведена), сите три суштествуваат заедно, сраснати, чудесно поврзани како да си приличат едно на друго. Преку тагата поетот се узна себеси: *Нишџо не ѝосџоу без болка/ кој не сѝрадал, /не се оѝкрил себе (Без болка)*; Преведена стана негов синоним, а во жената ја најде смислата на постоењето и утехата, како да се одболува еден тежок живот. Сите три жарат во срцето на поетот, првата за да го жегне, втората да го утеши, а третата да го вдоми во своето срце засекогаш. *Ќе можеш ли да засѝиеш без моѝте ѝесни?* Мислата упатена кон саканата жена останува да одекнува како ехо низ празниот простор, да лебди над умот и срцето и постојано да потсетува на една љубов, единствена и вечна:

*Сè додека од моеџо грло макар и
шеџоџ ќе слушаш,
ќе знаеш дека
сè уџџе се раѓаат за ѝебе
ѝесни во мојаџа душа*

(Можеби)

Со прометејска храброст поетот ја гледаше судбината в очи. Не можејќи да ѝ пркоси, ја направи ништожна земајќи ја песната во своите пазуви, спасструвајќи ја од нечестивите раце на судбината. Немилосрдната Морена, обесилена и замолчена како да гувее и наведнува глава, оти пред неа со својата грамадност и одважност застанува песната. Токму тогаш, во немоќ

како да истура дожд, за да го оплоди и размножи стихот. Кога осамената душа повторно ќе заластери под мразот, таа само ја живее неминовноста на земниот живот. Тагата и да ја казните, на осојница да ја распнете, пак ќе оживее. Токму таа оживеана тага воскреснува во секој стих од песните на Василевски, тагата која со својот тежок плашт го загнува, лажно ветувајќи му засолниште и надеж. Песната на големиот поет почива во заветрина, ништо не ѝ можат водите и ветриштата. Нејзината сила громко удира по слабината на животот, потсетувајќи го дека не така одамна нејзиниот камшик ја преполови поетовата душа на две. Лузните остануваат врежани и во коските, а ќе се исцртуваат и по телото на ровката земја и таму ќе болат. Наслушнувајќи ги чекорите на смртта, поетот со неверојатна подготвеност и одважност ја пречекува, спокојно чекорейќи кон неа, бидејќи знае дека зад него останува неговата песна. Тогаш кога на сцената на животот се одигруваат и последните миракули, свртен кон светлината Господова, поетот ќе запише:

*Господе, време е да чукне свонец
да се разлее ѝо ридој сребрен звук,
и мојата свезда да ѝадне,
да изгори во ѝемниој свој.*

(Последна сѝраница)

Мудрост е да се помисли да се разгатне тајната на смртта, на онаа младата, *зеленајта како јаџурида кисела*, толку бесмислена и невозможна за прифаќање. Но хрброст е да се живее со сознанието дека токму таа се вдомила во дворот и пушта корени, кои го поткопуваат темелот на домот заканувајќи му се да го срушат:

*Бесмислена,
безнадежна смрт
онаа ѝио ги нишиожи делайа
ѝред да бидат создадени
недосѝојна за нас смртнициѝе.*

(Зрела смрт)

Овие стихови како да се одломки од едно поголемо писание, кое се обидува да ја дофати суштината на филозофијата за ништожноста на човекот, за тоа дека нашата умисленост дека сме големи се поништува со сознанието дека, набљудувани од космичка перспектива, сме невидливи. Кој ли мудрец може да ги разгатне тајните на човечките скршнувања? Која е тајната на човековата опседнатост од непознатото? Има ли гревот име? Филозофски и вечни се овие прашања, за нив и поетот полемизира со својата потсвест: *Гайач сум / ѝио доаџа од најдалечниој / извор на свејлинајта (Да можам ѝовѝорно да ѝе родам)*. Со поглед вкован в земи, одејќи по ридовите на Преведена, како потајно да бара камен под кој ќе ја пронајде равенката, по чија игра судбината ги одбира луѓето. Неговата душа лунса сакајќи да ги дофати небесните височини, за да сфати – како Бог низ густежот на животот направи тајна патека по која залута младото неопитно јагне:

*Шѝом Боџ ќе скрине во ѝлиѝар
дозволено сѝанува сѝ
и џревој добива сила
ѝредимсѝиво и ѝрелесѝ во свејој.*

(Скршнување)

Поетскиот маниризам на Иван Василевски тлее во еден постојан трепет, еден немир и милиони поставени прашања за тоа дали вреди да се бара смислата на постоењето во еден бесмислен свет? Скромната необјавена оставштина на Василевски собрана и насловена „Скринување“, нè потсетува дека поетот имаше уште многу што да каже во песната, неговата плодна песна која се преродува со секое ново читање, така размножувајќи се до бесконечност. Со силна верба во моќта на зборот, поетот пишуваше убеден дека песната може да го потопа светот. *Зборој е едро. И дека без негдо/песнајта не може да исјлови,/да го појтоји свејтој.* (Зборој. Песнајта – **Сликање на ангелот**) Нужност е да се случи тоа, оти по потопот ќе дојде нашиот нов живот, еднаш замислен и предвиден во песната на нашиот поет. Неговиот збор е лебно зрно ожнеано на пеколен ден во жетвар, нахранува и дава надеж дека нема да умре со последниот напишан стих: *Сал зборој ќе чека јод ровкиој камен / да залоби во мојта јоследна јесна.* А дотогаш, остануваме да ги собираме трошките од трпезата кои поетот ни ги остави кога последен пат вечераше со животот. Потајно ги расфрлал по патеката по која газеше, за да не залутаме во мракот и да не останеме гладни, по силниот збор од неговата грамадна песна.

Стихозбирката „Скринување“ е постхумно издание на необјавените стихови на Иван Василевски, срочени во 14 поетски творби во зародиш, налик на последните поетови воздишки. Вториот дел од книгата, насловен *Поетскиот дел* – на *Поетскиот* содржи песни посветени на големиот поет и пријател, а потпишани од поети, блиски пријатели и соработници на

Иван Василевски. Стиховите од овој дел се одгласи кои одекнуваат од песната, која Иван Василевски ја расфрли како плодно семе во времето. Од неа уште долго време ќе се оплодуваат нови поетски рожби, од перото на оние кои можеа да го слушнат ехото на поетот, а гравитираа во неговиот видокруг.

Д-р Ана Вишанова Ринѓачева

СОДРЖИНА

ПОСЛЕДНИТЕ ВОЗДИШКИ НА ПОЕТОТ.....	7
„...Во спомените умира очајот, а во надежта стравот“.	
КОГА МЕНЕ ВЕЌЕ ЌЕ МЕ НЕМА	19
НИШТОЖНА НАДЕЖ	21
МОИТЕ ПЕСНИ.....	22
ДА МОЖАМ ПОВТОРНО ДА ТЕ РОДАМ.....	23
И БОГ СЕ СОМНЕВА	24
ЗРЕЛАТА СМРТ	25
НИШТО НЕ МОЖЕ ДА ТЕ ЗАМЕНИ	26
БЕЗ БОЛКА.....	27
СКРШНУВАЊЕ	28
ОПЛАКУВАЊЕ.....	29
ПИЛИШТА ВО СОНОТ	30
ТАГА	31
ЈАЗИКОТ НАШ НАСУШЕН	32
ПОСЛЕДНА СТРАНИЦА.....	33
Поетите – на Поетот	
<i>Најана Василевска-Трајчевска</i>	
СЕ ДУМАМ	37
<i>Илија Велев</i>	
МОЈОТ ЗБОР	39
<i>Ѓорѓи Зимбаков</i>	
НА ВИДУВАЊЕ	40

<i>Васе Манчев</i>	
ПО ПАТОТ НА ПЕШНАТА.....	43
<i>Милован Сџефановски</i>	
СЕКОЈА НОВА ПРОЛЕТ... ..	47
<i>Иван Глиџоровски</i>	
ПОЛЕ, ЛЈУБОВ, НЕМИР, ТИШИНА, МАКЕДОНИЈА... .	48
<i>Санџе Сџојчевски</i>	
НАД РАВЕНКАТА	50
<i>Ефџим Клејников</i>	
КНИГА	51
<i>Љубинка Донева</i>	
НА(Д) ПРЕВЕДЕНА.....	52
<i>Ѓорџи Калаџиџев</i>	
ГО ИМА КОГА ГО НЕМА	54
<i>Виолетџа Танчева-Злајџева</i>	
НЕДОСОНЕТ СОН	55
<i>Бранко Цветџкоски</i>	
СИТНО ПОД СРЦЕТО	57
<i>Сузана Мицева</i>	
ВО ВОЈНАТА И ВО ЛЈУБОВТА	58
<i>Којџе Тасевски</i>	
ДВЕТЕ СОВРШЕНСТВА	59
<i>Борис Јанков</i>	
ПРЕКУ БЕЗДНАТА.....	60
<i>Вања Изова Велева</i>	
ДА БИДЕШ ПОЕТ.....	65

<i>Георџи Барбаровски</i>	
КОГА ОДИМАВ.....	66
<i>Ана Виџанова Ринџачева</i>	
НА ПЕШНАТА ПЕШНА.....	68
<i>Рисџо Маџунков</i>	
ПЛАНЕТАРНА ЛЈУБОВ.....	70
<i>Блаџој Самоников</i>	
ЗА ПОЕТСКИОТ СОН	71
<i>Миџко Гоџов</i>	
ВО СТАРОСТА НА КОРЕЊАТА	
МИРИСА НОВА ПРОЛЕТ.....	72
<i>Мариетџа Дукиќ</i>	
СРЕДБА НА ЗАМИНУВАЊЕ.....	74
<i>Никола Сарајлиџа</i>	
ЦРНОРИСЦИ.....	75
<i>Иџе Беличев</i>	
СТАРИОТ ЖЕТВАР	76
<i>Киро Донев</i>	
ЛЈУБОВ.....	77